

ZIMBABWE SCHOOL EXAMINATIONS COUNCIL
General Certificate of Education Advanced Level

XICHANGANA LANGUAGE
PAPER 2 : Language, Registers and Summary

6059/2

SPECIMEN PAPER

NKARHI: 3 hours

Additional materials:

Answer paper

NKARHI: TIAWARA TINHARHU

SWILERISO EKA VATSARI VA XIKAMBELO

U ta nyikiwa maphepha ya ku tsalela tinhlamulo ta wena.

Tsala vito ra wena, nomboro ya ndhawu leyi u tsalelaka kona na nomboro ya wena eka phepha rin'wana na rin'wana ra tinhlamuselo leri u ri tirhiseke.

Hlamula swivutiso hi **Xichangana** xo hlantsweka.

Hlamula swivutiso **swimbirhi** ku suka eka xiyenge A, B na **hinkwaswo** eka xiyenge C.

Langutisa swileriso eka xivutiso xin'wana na xin'wana.

Loko u tirhisa maphepha ma hundzaka rin'we, **ma bohe swin'we**.

XITSUNDZUXO EKA VATSARI VA XIKAMBELO

Timakisi tinyikiwe eka swiangi leswi ( ) emakumu ka xiphemu xa xivutiso, na leswi [ ] emahetelelweni ya xivutiso xin'wana na xin'wana.

Xikambelo lexi xi tsaleriwile eka tipheji kombo, yin'we a yi tsaleriwanga.

Copyright: Zimbabwe School Examinations Council, Specimen Paper.

XIYENGE A : VUVALAVURI (TIMAKISI 40)

- 1** Hlamula swivutiso **swimbirhi ntsena** eka xiyenge lexi.
- (a) Nyika tinxaka ta **mune** ta swivitana u tlhela u seketela hi swikombiso leswi yelanaka eka rin'wana na rin'wana. [8]
- (b) Hlamusela hi vuenti tindhawu ta masivikomba, xivumbeko u tlhela u nyika swikombiso leswi faneleke eka ndhawu yin'wana na yin'wana. [12]
- 2** Longoloxa hi ntalo ntlhatekano wa xivitana u karhi u seketela hi swikombiso leswi faneleke. [20]
- 3** Hlaya swivulwa leswi landzelaka u ta hlamula swivutiso leswi nga ehansi.
- (a) Ndzi dyile vuswa na guxe.
- (b) Nhwanyana u hlayile tibuku ta yena.
- (c) N'wana u vuyile a rilela xikhafu.
- (d) Fambani kaya.
- (e) Mudyondzisi u vuyile a dyondzisa leswi a nga hi lava.
- (f) Nhwanyana u sasekile ngopfu.
- (g) Vavanuna va nga dya vuswa.
- (h) Manana va bele n'wana mali.
- (i) Tsavula swivulwahava swa maendli eka swivulwa leswi nga henhla. [10]
- (ii) Komba swiaki swa swivulwahava leswi u tsavuleke. [10]
- 4** (a) Boxa tinxaka ta **mune** ta maencisi u ri karhi u seketela hi swikombiso leswi faneleke. [8]
- (b) Hlamusela hi vuenti ntirho wa maencisi. [12]

XIYENGE B : RHEJISTARA (TIMAKISI 40)

Hlamula swivutiso **swimbirhi ntsena** eka xiyenge lexi.

- 5** Vana va le ku rhiseni ka tihomu, va holova, un'wana a teka ribye a fula loyi a holoveke na yena a n'wi vavisa. Hlamusela hi vuenti magoza lama nga ta tekiwa hi vatswari va n'wana loyi a nga vavisa un'wana, ku va va kota ku twanana no tshamisana kahle ni lava nga vaviseriwa n'wana. [20]
- 6** Emutini wa ka n'wina makwavo wa wena u lava ku tekiwa hi ndlela yo kombela. Hlamusela hi vuenti maendlelo ni matirhiselo ya ririmi eka leswi landzelaka:
- (a) Manghenelo ya vakon'wana emutini [5]
- (b) ku vula ka vakon'wana leswi va nga fambela swona [5]
- (c) Ku pfumela ka mutekiwa [5]
- (d) Ku xewetana exikarhi ka vakon'wana ni vatswari va nsati [5]
- 7** N'wana u le xikolweni, u rhumiwe hi mudyondzisi ku ya fikesa mahungu yo karhi eka murhangeri wa xikolo ehofisini ya yena. Hlamusela hi vuenti maendlelo ni matirhiselo ya ririmi lama languteriwaka eka n'wana loyi ku komba ku xixima lavakulu.
- (a) Loko a vitaniwa hi mudyondzisi leswaku a ta n'wi rhuma. [5]
- (b) Loko a fika eka murhangeli wa xikolo. [5]
- (c) Nkarhi a sarisaka murhangeli wa xikolo loyi. [5]
- (d) Boxa nkoka wa maendlelo lawa eka mahanyelo ya vana masiku hinkwawo. [5]
- 8** U na makwavo wa wena a nga ya londza xikoloti xa yena ivi a fika a biwa a vaviseka ngopfu hi mukoloti. Hlamusela hi ntalo magoza lawa a nga maendlaka ni matirhiselo ya ririmi ku yisa mhaka ya yena ekhoto, ku ya hi ku landzelela leswi.
- (a) Ku vika mhaka ya yena maphoriseni. [5]

- (b) Ku ya tshunguriwa exibedlhele. [5]
- (c) Ku tekiwa xitatimente ka loyi a nga n'wi vavisa. [5]
- (d) Ku sengiwa ka mhaka leyi ekhoto. [5]

9 Hlaya ndzima leyi landzelaka.

Hinkwaswo swi hundza, handle ka mhaka yin'we ntsena, maxangu ni mbitsi ya mina swa ku vangeriwa hi ndyangu wa mina. Swona a swi ala ku ndzi sukela. Nkarhi wolowo ni swakudya a swi ala ku nghena. Nkarhi wun'wana ni loko ndzi vulavula ni munhu a ndzi nga koti ku n'wi twa hambi ndzi lo n'wi honokela mahlo. Futhi loko se swi tile kahle hambi byi ri vurhongo a byi ala ku ndzi tshunelela. Ko tala a ri kala ri ku ncence, ndzi nga byi natswangi. A ku ri vutomi bya kona byebyo! 5

Nkarhi wun'wana a swi pfa swi ndzi byela ku teka ntambhu ndzi ya tihinga xikan'we ndzi hambana na swona, kambe ndzi tlhela ndzi kanakana. Eka wun'wana nkarhi a swi ndzi komba ku nwa mhondzo, yi ri ndlela yo koma ya ku hambana na swona. Kambe tindlela leti hinkwato a ti ndzi kanakanisa hikwalaho ko ka ndzi nga tivi leswaku swi vula yini ku tihinga kumbe ku nwa mhondzo. Ndzi anakanya swinene hi mhaka leyi, kambe ndzi kanakana swinene hi ku ka ndzi nga tivi lexi antswaka eka ku fa ni ku hanya. Embilwini ya mina ndzi tibyela leswaku aredzi, kumbe maxanga ya mina ya antswa ku ri ni maxangu ya ku vava ka ku fa, hambi i rifu ra ntambhu kumbe ra mhondzo! 10 15 20

Enkarhi wolowo ndzi tibohile ni ku vutisela eka lava a va tiva emakaya ya vona loko ntirho wa ku herisa timhaka ta nkosi wa manana wu nga si endliwa. Kambe loko mahungu ya vuya ya kombisa leswaku a swi se swi ri ni malembe manharhu ntirho wolowo wu endliwile khale, ndzi twile swi ndzi dyanyana loko ntirho wa manana wu endliwile ndzi nga ri kusuhi. Ndzi nyanyile ku twa ku vava loko ndzi anakanya leswaku ntirho lowu wu endliwile ndzi nga tivisiwangi. Ndzi tibyela leswaku eka lowu wa nkosi wa tatana a swi antswa hikuva a ndzi tivisiwile hi papila kambe mina hi ndzexe ndzi tihlawulela ku ka ndzi nga yi. Ndzi helele ndzi tikandzile mapfalo hi ku tibyela leswaku kumbexana papila leri ku 25 30

tshama ndzi vona Mapatu a ri karhi a ri handzulela a ku ri rona
ra ku huma ekaya, leri a ri ndzi hlamusela hi ta ku herisiwa ka 35
nkosi wa manana. Ndzi tsundzuka swinene leswaku siku ra
kona ndzi te loko ndzi n'wi vutisa loko a karhi a handzulela
papila ra kona, nhlamulo leyi a nga ndzi nyika yona yi ndzi
hetile chukele. "Swa mapapila ya wena famba u ya vutisela
nsati wa wena Khomambilu ku nga ri mina. U ndzi twa kahle 40
xana?"

Ndzi ringetile ku tivutisisa hi kambirhi kanharhu leswaku
mhaka ya ku handzuleriwa ka papila ni vutisa Khomambilu
swi fambelana hi ndlela yihi, kambe nhlamulo ndzi nga yi 45
kumi. Hambiswiritano a ku ri hava lexi a ndzi ta endla xona,
ya mina mhaka a ku ri ku thya ra Mafanato. Ku vava ka swona!

Laha hi tsandzanaka na Mapatu a ndzi langutela ku pfuniwa
hi Maxume. A ndzi langutela leswaku kumbexana yena u ta
ringeta ku tshinya mana wakwe, a n'wi tsundzuxa leswaku
nhloko ya muti i mani. Kambe loko ndzi xiyisisa ndzi kuma 50
leswaku ongeti yena wo va muhlanganyeti, mucheri wa
phetirolo endzilweni. Loko ndzi swi vonisa leswi, ndzi twa
xiviri xa mina xi dyadyamela. Mapatu na yena loko a vona ni
ku twa swivulavula swa n'wana wa yena, o nyanya ku mila
tinsiva. Loko ndzi languta Maxume, ndzi swi vona leswaku se 55
i wanuna, ha ringana. Ndzi swi vona ni ku swi twisisa leswaku
a nga ha ri xihlangi lexi ndzi nga xi xupulaka. Nakona hambi
loko Maxume a ho va xifanyetana, leswi timhaka se a ti ri hi
xiswona a ndzi nga ha ta endla nchumu.

Mapatu se a a lotile vana vakwe hinkwavo, ku katsa ni 60
n'wingi wa kona. Mina a ndzi nga ha ri nchumu la mutini. A
swi tsandza hambi va ri vana va mina lavatsongo a ndzi nga ha
va hlamuli, hambi ku ri ku va khoma xikatla a ndzi nga va
khomi xikatla.

Enkarhini lowu siku hi tshukaka hi tshama swin'we ehansi 65
hi tsakilenyana na Mapatu a hi teka leti ni letiya. Loko siku
rero o na xiyisisa o vona leswaku swi ye emikuweni, a a nga
lolohi ku ndzi khongotela ni ku ndzi kucetela ku cinca
vun'wini bya yindlu ya mina leswaku ku tsarisiwa mavito ya
yena Mapatu kumbe n'wana wakwe Maxume. 70

"Nkatanga, swa mina na wena swi herile. U tirhile ntirho
wa wena nkata mhani. Lexi sweswi xi seleke, mina ndzi vona

- yi ri mhaka yin'we ntsena. "Cinca mavito ya wena u tsarisa ya Maxume la ka yindlu leyi. Mina na wena hi kurile, a ha ha ri na mhaka. Hambi hi nga ha ri na yindlu a swi na mhaka. Hina hi kurile nkata," ku ri Mapatu loyi a a vulavula marito ya muxaka lowu. 75
- "Nsati wa mina, mina a ndzi voni swi fanerile ku tikarhata hi mhaka leyi nga pfuniki nchumu. Xana yindlu ya mina a hi ya vona vana va mina na wena ke? Xana yindlu ya mina a hi ya yena Maxume xana?" 80
- "Nuna wa mina, sweswo a hi swona. A swi fani. Loko yindlu yi ri hi mavito ya wena a hi xilo xin'we ni loko yi ri hi mavito ya mina kumbe Maxume. A swi fani sweswo nkata mina! Wa tiva ..." ku nghenelela Mapatu a ringeta ku hlamusela ku hambana ka timhaka leti. 85
- "Xana swi hambana hi ndlela yihi? Swi hambana hi ndlela yihi ku va yindlu leyi yi va hi mavito ya mina ndzi nga n'wini wa yindlu ni ku va yindlu leyi ya mina yi va hi mavito ya Maxume kasi hi ntiyiso a hi ya yena ke? Ndzi ri mina a ndzi voni nchumu ni xin'we lexi faneleke ku endla leswaku hi cinca yindlu leyi ya hina yi va hi mavito ya Maxume. A ndzi voni nchumu ni xin'we!" Ku ringeta mina ku kombisa nkoka wa mhaka ya ku tshika yindlu leyi yi tshama yi ri hi mavito ya mina. 90 95
- "Nkhavelani nkatanga, loko u nga swi lavi a swi na mhaka, tshika! Ndzi swi vona kahle leswaku sweswo a wu swi lavi. Futhi hambani a ri mina a wu ndzi lavi. Nakambe vana va mina na vona a wu va lavi. 100
- Leswi hinkwaswo ndza swi vona ni ku swi tiva. Tlhandlakambirhi, ndzi swi tiva kahle leswaku loko Maxume a a ri n'wana wa wena, n'wana wa wena na nsati wa wena Khomambilu, a wu ta endla leswi u komberiwaka swona. A ndzi kanakani leswaku loko o va Khomambilu a ku kombelaka leswi le kaya ka wena, a swi kombelela vana va yena i nge u swi endlile khale. Kambe mina hikuva a wu ndzi rhandzi, ni vana va mina na vona a wu va rhandzi, a wu na mhaka na yona mhaka leyi. U yi teka yi ri ya matlangwana, yi nga ri nchumu. Kambe a swi na mhaka, ndzi ta swi vona kahle mina Mapatu!" Enkarhini lowu nsati loyi a vulavulaka hi ndlela leyi, a wu kota ku vona, handle ko kanakana, leswaku u vulavula hi mhaka leyi n'wi dyaka emoyeni. 105 110

Ndzima leyi yi tsavuriwe eka tsalwa ra **Nkavi Wa le Ndzaku** hi N.B. Mkhari, Maskew Miller Longman, 1996, Capetown.

Tsala nkomiso wa ndzima leyi nga ehenhla hi marito ya wena ya fikaka **dzana** u karhi u hlamusela tinhlupho ta mutsari ni ndyangu wa yena u tlhela u kombisa tindlela leti va nga hi lava ku tirhisa ku ringeta ku tintshuxa. [20]

BLANK PAGE